

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต่อเนื่อง ของการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โครงสร้างส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจ ทัศนศึกษา กิ่งอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ นี่เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อความต่อเนื่องในการเข้าร่วมโครงการของประชาชน ทำให้บางส่วนยกเลิกการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจก่อนโครงการจะสิ้นสุดแต่ผู้เข้าร่วมโครงการบางส่วนยังคงร่วมในโครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจอยู่ตลอดจนศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจ ดังนั้นจึงต้องนำเอาแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวคิดนิเวศวิทยามนุษย์
2. แนวคิด ทฤษฎี แรงจูงใจ
3. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดนิเวศวิทยามนุษย์ (Human Ecology)

มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ (Ecosystem) ซึ่งประกอบไปด้วยสิ่งมีชีวิต และสิ่งที่ไม่มีชีวิต ระบบนิเวศมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยต่างก็ทำหน้าที่ตามธรรมชาติ กล่าวคือในส่วนของสิ่งมีชีวิต หน้าที่ในธรรมชาติโดยธรรมชาติคือ (1) เป็นผู้ผลิตเชิงนิเวศวิทยา (Ecological Producer) โดยรับเอาพลังงานจากดวงอาทิตย์ ซึ่งเป็นแหล่งของพลังงานที่สำคัญที่สุดของทุกระบบนิเวศมาเปลี่ยนเป็นพลังงานเคมี ในรูปของธาตุอาหารประเภทต่างๆ พร้อมทั้งจะถ่ายทอดไปยังผู้ทำหน้าที่ (2) เป็นผู้บริโภคเชิงนิเวศวิทยา (Ecology Consumer) ซึ่งเป็นผู้รับช่วงเอาพลังงานที่ผลิตได้ไปใช้ประโยชน์ ทั้งนี้โดยมีผู้ทำหน้าที่ (3) เป็นผู้ย่อยสลายเชิงนิเวศวิทยา (Ecological Composer) คอยทำการย่อยสลายสิ่งที่เหลือ หรือถูกขับถ่ายมาจากกระบวนการถ่ายทอดของพลังงานดังกล่าวเพื่อให้กลับเข้าสู่ระบบการผลิตและการบริโภคอีก ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตเชิงนิเวศวิทยาได้แก่พืชสีเขียว (Chlorophyll) ทุกชนิด ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้บริโภคคือสัตว์ทั่วไป ซึ่งอาจแบ่งเป็นผู้ที่บริโภคเฉพาะพืชเป็นอาหาร (Herbivores) ผู้ที่บริโภคเฉพาะเนื้อเป็นอาหาร

(Carnivores) และผู้ที่บริโภคทั้งพืชและสัตว์เป็นอาหาร (Omnivores) กรณีผู้ทำหน้าที่ย่อยสลาย ได้แก่แบคทีเรีย รา และจุลินทรีย์อื่น ๆ ในส่วนของสิ่งที่ไม่มีชีวิตแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มลักษณะทางกายภาพเช่นอุณหภูมิ แสงแดด น้ำ ความชื้น และอากาศ เป็นต้นและกลุ่มลักษณะทางเคมี เช่น โปรแตสเซียม แคลเซียม อ็อกซิเจน คาร์บอนไดออกไซด์ ไนโตรเจน และฟอสฟอรัส เป็นต้น เหล่านี้ล้วนมีหน้าที่เดียวกันคือ เป็นตัวสนับสนุนให้องค์ประกอบที่เป็นสิ่งมีชีวิตได้สามารถทำหน้าที่อย่างครบถ้วน พืชไม่อาจสังเคราะห์แสงได้ หากขาดแสงแดด น้ำ และธาตุเคมี ซึ่งนั่นก็หมายความว่าผู้บริโภคจะไม่มีอะไรบริโภค ขณะเดียวกันผู้ย่อยสลายก็ไม่มีอะไรที่ต้องย่อยสลาย จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบทั้งหลายในระบบนิเวศ ต่างก็มีหน้าที่และกิจกรรมของตนเองโดยเฉพาะ กิจกรรมทั้งหลายจะสัมพันธ์ซึ่งกันและกันโดยปกติจะอยู่ในภาวะสมดุล (Balance of Nature) แต่ถ้าองค์ประกอบใด องค์ประกอบหนึ่งมากเกินไปหรือน้อยเกินไปจะทำให้เกิดความสมดุล มนุษย์ และธรรมชาติล้วนมีส่วนทำให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติขึ้นในระบบนิเวศ (มันส์ สุวรรณ, 2539)

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2537 : 5) กล่าวว่า "มนุษย์เป็นสิ่งที่มีความพิเศษ โดยเป็นฝ่ายที่มีอำนาจเหนือสิ่งอื่นในการคิด การกระทำ การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมชาติได้เด่นมาก" ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ นั้น มีทั้งประเภทตั้งรับอิทธิพลของธรรมชาติ (Defensive) เช่นอิทธิพลของธรรมชาติเหนือมนุษย์ในด้านภัยอันตรายต่างๆ ลักษณะร่างกาย ผิวพรรณ ลักษณะบ้าน ที่อยู่อาศัย เป็นต้น และประเภทรุกธรรมชาติ (Offensive) เช่นการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติในประเภทและลักษณะต่างๆ ในพืชบางชนิด ต้นไม้ที่ทำพื้กออาศัยและเครื่องใช้ต่างๆ (มันทีนิ ยมจินดา, 2539 :1)

ในการดำรงชีพของมนุษย์มีความจำเป็นที่ต้องอาศัยการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพธรรมชาติในสภาพรวม โดยที่ขบวนการปรับตัวดังกล่าวจะเป็นพฤติกรรมร่วม (Collective Behavior) ระหว่างสิ่งมีชีวิตหลายๆ สิ่ง ในสภาพแวดล้อมเหล่านั้นหรือเป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่ง Rambo and Sajise (1984:7) ได้อธิบายองค์ประกอบและคุณสมบัติของระบบนิเวศว่าระบบคือสิ่งต่างๆ ที่อยู่ ในขอบเขตเดียวกันและมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ซึ่งองค์ประกอบของระบบจะมีความเกี่ยวพันกัน ถ้าองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเปลี่ยนแปลงจะทำให้ความสัมพันธ์ของระบบอื่นเปลี่ยนแปลงไป แต่ในทางนิเวศวิทยามนุษย์เป็นการใช้ความคิด 2 ระบบ คือ ระบบสังคมและระบบนิเวศ โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างระบบสังคมและระบบนิเวศที่เกิดจากการไหลของพลังงาน วัตถุและข่าวสาร ซึ่งมีผลกระทบต่อกันภายในระบบ และอาจกล่าวได้ว่า ความเสื่อมโทรมของ

สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรแหล่งน้ำ ทรัพยากรดินหรือทรัพยากรป่าไม้ เป็นผลมาจากระบบสังคมใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศ ในระดับรุนแรงจนเกินขีดจำกัดความสามารถของระบบที่จะปรับตัวเข้าสู่ภาวะดุลยภาพด้วยตนเอง และในการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องปรับปรุงภายในระบบสังคมเพื่อช่วยเหลือระบบนิเวศให้เกิดภาวะสมดุลได้ด้วย

ระบบนิเวศ เป็นระบบที่มีกฎเกณฑ์บางอย่างที่ไม่อาจละเมิดได้เพราะมีฉะนั้นแล้ว วิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติก็จะเกิดขึ้น บุคคลและคนก็จะต้องเข้าใจด้วยการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ และกิจกรรมทั้งหลายของธุรกิจย่อมมีผลกระทบต่อระบบนิเวศ ดังนั้นบุคคลแต่ละคนจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อผลการกระทำของตน เมื่อมีปัญหาวิกฤตทางนิเวศเกิดขึ้นต้องตระหนักว่าประชาชนส่วนใหญ่ หรือกลุ่มคนจำนวนมากมาจะต้องรับเคราะห์กรรมอันเกิดจากปัญหาดังกล่าวเพราะทุกคนดำรงชีวิตอยู่ในระบบนิเวศเดียวกัน และก็ต้องพบชะตากรรมร่วมกัน (พจนานุกรมเรื่อง, 2538) ซึ่ง มนัส สุวรรณ (2525) กล่าวว่าระบบนิเวศทุกระบบย่อมมีขีดจำกัดของธรรมชาติอยู่ ถ้ามนุษย์ทำกิจกรรมใดเกินขอบเขตธรรมชาติแล้วย่อมเกิดผลเสียต่อมนุษย์มากกว่าผลดี ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนสภาพป่าไม้เป็นพื้นที่เพาะปลูก เมื่อป่ามีลักษณะดินเหมาะแก่การเพาะปลูก ถูกเปลี่ยนมาใช้ทำการเพาะปลูกจนหมดสิ้น หากจะยังเปลี่ยนสภาพป่าที่เหลืออยู่เพื่อการเพาะปลูกต่อไป ก็จะเป็นการสร้างควมไม่สมดุลทางธรรมชาติ และยังเกิดผลเสียต่างๆ แก่มนุษย์ในไม่ช้า เช่นการพังทลายของดิน อากาศไม่บริสุทธิ์ ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาตินั้นมีได้ก่อให้เกิดปัญหาทุกกรณี มีหลายกรณีและหลายพื้นที่ที่มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้กลมกลืน กล่าวคือ ทั้งมนุษย์และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติมีส่วนสนับสนุนเกื้อกูลกัน ทำให้เกิดความสมดุลและมั่นคงในเชิงนิเวศวิทยาขึ้น โดยที่ธรรมชาติมีปัจจัยจำกัดความสามารถ (Limiting Factors) เช่น ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศเป็นตัวควบคุม ส่วนมนุษย์มีความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงสร้างเสริมธรรมชาติได้หลายลักษณะ เช่นในพื้นที่เป็นทุ่งหญ้ากร้างหรือพื้นที่ที่เป็นป่าหนาทึบ มนุษย์ก็สามารถจะปรับปรุงให้เหมาะแก่การเพาะปลูก โดยการกำจัดหรือจำกัดพืชพันธุ์ที่มีอยู่เดิมและนำเอาพืชที่เป็นประโยชน์แก่มนุษย์มากกว่าเข้าไปปลูกแทน เป็นการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้แก่มวลมนุษย์ แล้วยังเป็นการช่วยทำให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติ หรือความมั่นคงเชิงนิเวศวิทยาเพิ่มมากขึ้นด้วย (มนัส สุวรรณ, 2539:7)

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถสร้างทดแทนได้ ดังนั้นการที่มนุษย์ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้จนเกินความพอดี จะมีผลกระทบต่อ

สิ่งแวดล้อมธรรมชาติทำให้ขาดความสมดุลของระบบนิเวศแต่มนุษย์มีความสามารถที่จะปรับปรุงสร้างเสริมธรรมชาติได้ เพื่อช่วยให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติ โดยการนำพืชหรือต้นไม้เข้าไปปลูกทดแทนป่าไม้ที่ขาดหายไป ให้ฟื้นคืนสู่สภาพเดิมตามธรรมชาติ

แนวคิด ทฤษฎีของแรงจูงใจ (Motivation Theory)

ในการดำเนินงานตามโครงการใดๆ ไม่ว่าจะของรัฐหรือเอกชนจะต้องมีมูลเหตุจูงใจที่สามารถทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดแรงจูงใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรม หรือโครงการเหล่านั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงนำเอาแนวคิดเรื่องแรงจูงใจมาเป็นกรอบแนวคิด ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย และแนวความคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจดังต่อไปนี้

ความหมายของแรงจูงใจ

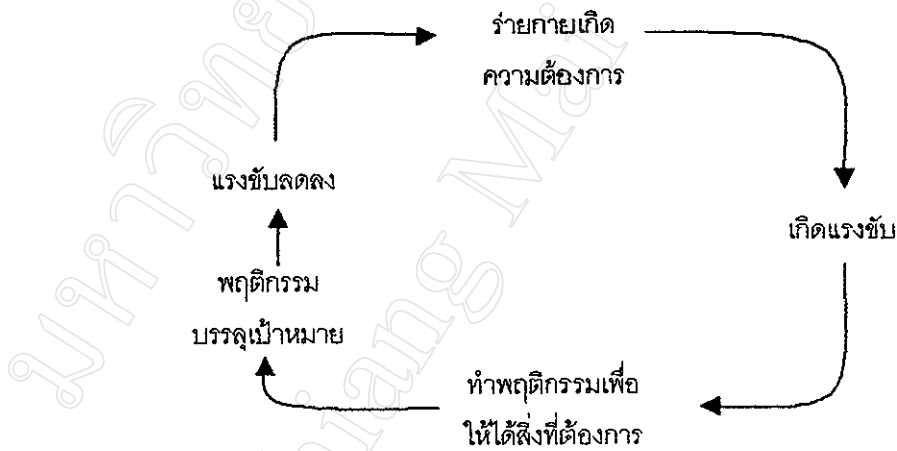
อาร์ พันธ์มณี (2534 :179) ได้ให้ความหมายแรงจูงใจ (Motive) หมายถึง ภาวะใดๆ ก็ตามทีกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาและการจูงใจ (Motivation) หมายถึง การนำปัจจัยต่างๆ ที่เป็นแรงจูงใจมาผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างมีทิศทาง เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายหรือเงื่อนไขที่ต้องการ ปัจจัยต่างๆ ที่นำมาอาจจะเป็นเครื่องล่อรางวัล การลงโทษ การทำให้เกิดการตื่นตัว รวมทั้งทำให้เกิดความคาดหวัง เป็นต้น

พรธรราย ทรัพย์ะประภา (2529 : 44) ได้อธิบายถึง แรงจูงใจไว้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากสาเหตุประการใดประการหนึ่งที่กระตุ้นให้คนเราแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ออกมาบุคคลแต่ละคนจะแสดงพฤติกรรมในการปฏิบัติงานแตกต่างกันออกไปอย่างไรบ้างนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากแรงจูงใจ

ปราณี รามสูตร (2528 :116) ได้ให้ความหมายแรงจูงใจไว้ว่าแรงจูงใจเป็นสภาวะที่ผลักดันให้บุคคลกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ นานาหรือทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอย่างมีจุดหมายปลายทาง ซึ่งอาจเกิดจากสิ่งเร้าภายในหรือภายนอกก็ได้และสมบุรณ์ ศาลชวิน (2526 : 200) ยังได้อธิบายถึงแรงจูงใจว่าหมายถึงสภาพกระตุ้น หรือผลักดันที่เกิดขึ้นภายในของแต่ละบุคคล ซึ่งถ้าอยู่ในสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่เหมาะสมจะทำหน้าที่กระตุ้นหรือผลักดันให้ผู้นั้นแสดงพฤติกรรมออกมาใน รูปหนึ่งหรือให้บรรลุเป้าหมายที่ตนคาดหวัง และถ้าสภาพขาดแคลนอะไรบางอย่างของร่างกายหรือจิตใจ หรือสภาพที่เรากระวนกระวายมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะแสดงพฤติกรรมบางอย่างออกไปขณะนั้นเพื่อสนองความปรารถนาของเราเอง

Beach S. Dale ในสงวน สุทธิเลิศอรุณ (2527 : 139) ให้นิยามแรงจูงใจว่า แรงจูงใจ หมายถึง ความเต็มใจที่จะใช้พลังเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในเป้าหมาย (Goal) หรือได้รับรางวัล (Reward) เป็นสิ่งสำคัญของการกระทำของมนุษย์ และเป็นสิ่งยั่วยุให้ไปถึงซึ่งวัตถุประสงค์ที่สัญญาเกี่ยวกับรางวัลที่ได้รับ ส่วน Bevelson และ Steiner ใน นำชัย ทนุผล สนิสา ทนุผล (2529 : 147-148) กล่าวว่า แรงจูงใจเป็นแรงผลักดันให้พฤติกรรมเพื่อสนองความต้องการอันเป็นบ่อเกิดของแรงจูงใจนั้นความเข้มข้นของแรงจูงใจในมนุษย์มักจะมีแนวโน้มที่ลดน้อยลงด้วยสาเหตุใดสาเหตุหนึ่ง คือ

1. เมื่อได้รับตอบสนองความต้องการแล้วแรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจก็จะลดลง
2. ความขัดข้องและไม่สามารถดังกล่าวอาจจะนำมาซึ่งความรู้จักไม่พอใจในการทำงาน และพยายามถอยออกจากสถานะการทำงาน

แผนภูมิที่ 2 วงจรของแรงจูงใจ
ที่มา : อารี พันธุ์มณี

ชัยพร วิชชาวุธ (2535 : 115) ได้อธิบายว่าสิ่งจูงใจที่มีอิทธิพลในการจูงใจบุคคลให้บุคคล มีพฤติกรรมตามที่ต้องการมากมาย ซึ่งเป็นเงื่อนไขจูงใจจำแนกได้ดังนี้

1. สิ่งสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความสะอาดสุขภาพ
2. สิ่งสนองความต้องการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต เช่น การมีงานที่มั่นคงเป็นหลักแหล่ง การมีหลักประกันเมื่อยามเจ็บไข้ได้ป่วย ยามทุพพลภาพ หรือยามชรา ฯลฯ

3. สิ่งสนองความต้องการเป็นที่ยอมรับทางสังคม เช่น เป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อนเป็นที่รักใคร่ชื่นชมของผู้อื่น
4. สิ่งสนองความต้องการมีศักดิ์ศรี เช่น การให้เกียรติยกย่องสดุดี
5. สิ่งสนองความต้องการพัฒนาตนเอง เช่น โอกาสได้รับประสบการณ์ใหม่โอกาสเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และโอกาสที่จะทำในสิ่งที่ตนถนัดและมีความสนใจ

ประเภทของแรงจูงใจ

ฮารี พันธมณี (2534 : 181-182) ได้แบ่งแรงจูงใจตามลักษณะการแสดงออกของพฤติกรรมเป็น 2 ประเภท คือ

1. การจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) เป็นสภาวะที่บุคคลต้องการที่กระทำหรือเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างด้วยตนเอง ไม่ต้องอาศัยการชักจูงจากสิ่งเร้าภายนอก เช่น ความต้องการเรียนเพื่อต้องการความรู้ ทำงานเพราะต้องการความสนุกสนานและความชำนาญ ซึ่งความต้องการหรือความสนใจพิเศษ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติของแต่ละบุคคล จะผลักดันให้บุคคลสร้างพฤติกรรมขึ้น ซึ่งได้แก่ความอยากรู้ อยากรูเห็น ความสนใจ ความรัก ความศรัทธา เป็นต้น

2. การจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) เป็นสภาวะที่บุคคลได้รับการกระตุ้นจากการเร้าภายนอก เช่น สิ่งของหรือเกียรติยศ เงินเดือน บริญาบัตร ความก้าวหน้า รางวัล คำชมเชย การแข่งขัน การติเตียน ทำให้บุคคลมองเห็นเป้าหมายจึงเร้าใจให้บุคคลเกิดความต้องการ และแสดงพฤติกรรมมุ่งสู่เป้าหมายนั้น

พยอม วงศ์สารศรี (2537 : 212) สลิสสา เจริญพงษ์ (2525 : 8) และปรารถณี งามสูตร (2528 : 125) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจไว้ในทัศนคติที่คล้ายคลึงกันว่าแรงจูงใจ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) หมายถึงสภาวะที่บุคคลมีความต้องการจะทำบางสิ่งบางอย่างด้วยจิตใจของตนเอง โดยไม่ต้องใช้สิ่งล่อใดๆ มากกระตุ้น แรงจูงใจประเภทนี้ได้แก่

1.1 ความต้องการ (Needs) เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันแล้วว่าคนเราทุกคนมีความต้องการ และความต้องการทำให้เกิดแรงขับ แรงขับทำให้คนเราแสดงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเกิดผลคือ ความสบายใจ พอใจ

1.2 ความสนใจพิเศษ (Special Interest) ถ้าบุคคลมีความสนใจสิ่งใดเป็นพิเศษ ก็จะมี ความมุ่งมั่นที่จะกระทำในสิ่งนั้นให้สามารถตอบสนองคือความต้องการของตน

1.3 ทศนคติหรือเจตคติ (Attitude) หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น จัดเป็นการจูงใจภายในที่จะกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรม

2. แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) หมายถึงสภาวะบุคคลที่ได้รับการกระตุ้นจากภายนอก เพื่อนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายของผู้กระตุ้นแรงจูงใจภายนอก คือการคาดหวังของบุคคล ความก้าวหน้า และเครื่องล่อต่างๆ

ทฤษฎีของแรงจูงใจ

นักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวความคิดหรือทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจของนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายซึ่ง ริงชย สันติวงษ์และชัยยศ สันติวงษ์ (2537 : 57) ได้กล่าวถึงแม้ทฤษฎีแรงจูงใจต่างๆ จะแตกต่างกันไป แต่จากการวิจัยพบว่าทฤษฎีต่างๆ เหล่านี้ก็ถูกต้องไม่ได้มีทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ ทุกทฤษฎีต่างก็มีลักษณะคล้ายกันรวมกันอยู่และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

Maslow อ้างในสมพงษ์ เกษมสิน (2521 : 245) ได้เขียนทฤษฎีสิ่งจูงใจหรือเรียกว่า "ทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับแรงจูงใจ" (Maslow's Geberal Theory of Human Motivation) เป็นทฤษฎีซึ่ง Maslow ตั้งสมมติฐานสิ่งจูงใจจากความต้องการของมนุษย์ไว้ดังนี้

- 1) มนุษย์มีความต้องการ ความต้องการไม่สิ้นสุด เมื่อความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอื่นจะเข้ามาแทนที่
- 2) ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่มีเครื่องจูงใจของพฤติกรรมอีกต่อไป ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นเป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม
- 3) ความต้องการของมนุษย์เป็นลำดับขั้นตามความสำคัญ กล่าวคือเมื่อความต้องการ ขั้นต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการขั้นสูงก็มีความต้องการสนองทันที

ความต้องการตามทฤษฎีของ Maslow ทั้ง 5 ชั้นที่จะกล่าวต่อไปจะบอกให้รู้ว่าการต้องการของคนมีการพัฒนาไปตามลำดับขั้นจากต่ำสุดไปสูงสุดซึ่ง Klein อ้างใน นำชัย ทนุผล (2529: 88) ได้กล่าวถึงความต้องการเหล่านี้คือ

1) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการแรกสุด ซึ่งจะขาดไม่ได้ เช่น ความต้องการอาหาร การขับถ่าย การเคลื่อนไหว การพักผ่อน ฯลฯ

2) ความต้องการความปลอดภัย (Security Needs) เป็นความต้องการด้านจิตใจ เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการจากทางด้านร่างกายแล้ว สิ่งที่ต้องการต่อไปคือ ความมั่นคงปลอดภัย เช่น ต้องการความคุ้มครองจากผู้ใหญ่ ความมั่นคงทางอาชีพ

3) ความต้องการการยอมรับ (Belongingness Needs) เมื่อได้รับการตอบสนองทางร่างกายและความปลอดภัยแล้ว คนก็ต้องการยอมรับนับถือ ต้องการความรักความห่วงใยต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งความต้องการแบบนี้เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น เพื่อนต่อเพื่อน พ่อแม่กับลูก ชายหนุ่มกับหญิงสาว ครูกับนักเรียน

4) ความต้องการในเกียรติชื่อเสียงของตนเอง (Esteem Needs) เป็นความต้องการที่รู้สึกว่าคุณค่าในสายตาของผู้อื่น เป็นความต้องการที่จะให้ผู้อื่นยอมรับความสามารถของตนเองทำให้เกิดความพึงพอใจ

5) ความต้องการที่จะตระหนักในความสามารถของตนเอง หรือรู้จักตนเอง (Self - Actualization Needs) เป็นความต้องการขั้นสูงสุด มนุษย์จะมีความต้องการรู้จักตนเองตามสภาพที่ตนเองเป็นอยู่ เข้าใจความสามารถและความต้องการของตนเอง โดยไม่มีบิดเบือน ยอมรับในสิ่งที่บกพร่องของตนเอง แต่คนส่วนใหญ่จะไม่สามารถที่จะพัฒนาถึงขั้นนี้ได้ เพราะพยายามปกปิดสิ่งบกพร่องของตนเองเสมอมา

แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ

อบรม สันภิบาล (ไม่ระบุปีพิมพ์ : 50-51) ได้อ้างถึงแนวคิดของ Birch และ Viroff ซึ่งเชื่อมั่นว่าการกระทำที่มนุษย์เลือกทำขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับความมากน้อย และแรงขับที่ต้องตัดสินใจกระทำนั้น ๆ และยังอธิบายต่อไปอีกว่า แรงจูงใจที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากระบบรางวัล (Incentive System) ที่จะได้รับคือประสาทสัมผัส (Sensory) การเรียนรู้ (Curiosity) การคบค้าสมาคมกับผู้อื่น (Affiliative) ความก้าวร้าว (Aggressive) ความต้องการความสำเร็จ (Achievement) ความต้องการมีอำนาจ (Power) และ ความต้องการเป็นอิสระ (Independent) ซึ่งระบบต่างๆ ที่กล่าวมานี้จะเป็นแรงจูงใจให้มนุษย์เราเกิดปฏิกริยาสนอง

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation)

ในปัจจุบันการดำเนินการแก้ไขปัญหาป่าไม้ทั้งรัฐและเอกชนต่างพยายามแสวงหาแนวทางแก้ไขเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนมากที่สุดต่างฝ่ายต่างให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวยิ่งขึ้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงได้นำแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมประชาชนมาเป็นกรอบแนวคิด

ความหมายของการมีส่วนร่วม

ได้มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชากรในหลายลักษณะหลายรูปแบบ ดังนี้

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527:6) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง ขบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเรื่องใดเรื่องหรือหลายเรื่องรวมกัน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 182) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุใ้ใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกว่ารับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527 : 2) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตน ในการจัดการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคมในการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาทั้งแสดงออกใน รูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตอย่างเป็นตัวของตัวเอง

กรรณิกา ชมดี อ้างใน สิทธิชัย เสรีสงแสง (2535 : 12) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าปัจเจกชน บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามามีส่วนรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการโดยผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อบรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

บัวเทศ ประไพโยและคณะ (2538 : 100) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง กระบวนการที่สมาชิกของกลุ่มมีความสมัครใจในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน

ลักษณะการมีส่วนร่วมได้แก่ การมีส่วนร่วมในลักษณะของกลุ่ม การมีส่วนร่วมในลักษณะของโครงการฯ การมีส่วนร่วมในลักษณะสถาบัน และการมีส่วนร่วมในลักษณะของนโยบาย

สิทธิชัย เจริญแสง (2535 : 12) กล่าวว่ามีส่วนร่วมที่แท้จริง จะต้องไม่หมายความเพียงการดึงประชาชนเข้ามาร่วมโครงการที่รัฐเป็นผู้กำหนด “รูปแบบเป้าหมายของงาน” และ “กำหนดให้มีการเข้าร่วมงาน” ดังที่ผ่านมาจะต้องเป็นการมีส่วนร่วมอย่างมีสำนึกรับผิดชอบและมีบทบาทอย่างเต็มที่ ตั้งแต่คิดค้นหาปัญหา วางแผนปฏิบัติงาน ดูแลกำกับ ตลอดจนประเมินผลติดตามงานการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจะต้องหมายถึง การมอบอธิปไตยขั้นพื้นฐานคืนสู่ประชาชน การพยายามจัดตั้งและพัฒนาองค์กรของประชาชนให้เข้มแข็งบนพื้นฐานของทางตนเองเป็นสำคัญ

องค์การสหประชาชาติ อ้างในศรีเพ็ญ ดวงแธ (2539:23) ได้นิยามไว้ว่าเป็นการให้โอกาสแก่สมาชิกของชุมชนโดยเทียมกันในการเข้ารับผลประโยชน์จากการพัฒนา และมีส่วนร่วมในการพัฒนา

Reeder อ้างในจุฑารัตน์ วุฒิสมนุรณ์ (2538:16) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าหมายถึงการมีส่วนร่วมปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

องค์การสหประชาชาติ อ้างในจุฑารัตน์ วุฒิสมนุรณ์ (2538:17) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นขบวนการเกี่ยวกับการกระทำ และเกี่ยวข้องกับมวลชนในระดับต่างๆ ดังนี้

- ในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งตัดสินใจเกี่ยวกับจุดประสงค์และจัดสรรทรัพยากร
- ในการกระทำโดยสมัครใจต่อกิจกรรมและโครงการ

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ อ้างใน อนุรักษ ปัญญาวัฒน์ (2541 : 3-4) กล่าวว่า คำว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะตีกรอบได้แตกต่างกันเดิมทีนั้น (รัฐ) มักจะมองในแง่ของการร่วมสมทบแรงงาน วัสดุ เงิน ร่วมคิด ร่วมวางแผนและร่วมทำงานหรืออาจจะมองอีกแง่หนึ่งของการเป็นการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำงานและร่วมบำรุงรักษามากกว่าร่วมสมทบด้านวัตถุและเงินแม้ว่าจะยังจำเป็นอยู่ก็ตาม โดยภาพรวมไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6-8) ก็ยังเน้นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้น จะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้

1. ร่วมศึกษาปัญหาสาเหตุของปัญหาและความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดสร้างรูปแบบการพัฒนาเพื่อปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมกำหนดทิศทาง แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมบริหารงานพัฒนาทั้งสติปัญญา แรงงานและทุนตามขีดความสามารถ รวมทั้งการควบคุม ติดตาม ประเมินผล และซ่อมบำรุงรักษามลที่เกิดจากการกระทำนั้น

อชิน ทรัพย์พัฒน์ อ้างในอนุรักษ์ ปัญญานุกวัฒน์ (2541 : 4) ได้เสนอแนวคิด ของคำว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้สภาพสังคมชนบทไทยว่า น่าจะพิจารณาได้ 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชนบทของประชาชนด้านต่างๆ ได้แก่
 - การค้นคว้าปัญหา จัดลำดับของปัญหาและสาเหตุแห่งปัญหา
 - หาแนวทางการแก้ปัญหา และดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา
 - ประเมินผลการพัฒนา
2. ลักษณะเงื่อนไขการเข้าร่วมกิจกรรมว่า การที่ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชนบทนั้นเพราะเงื่อนไขเหล่านี้หรือไม่
 - เกรงใจ ถูกบังคับ หรือมีสิ่งจูงใจเฉพาะหน้า
 - เข้าใจ และยอมรับวัตถุประสงค์ของการพัฒนานั้น
 - เห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวจะก่อให้เกิดประโยชน์ระยะยาวแก่ตนเองและประชาชน

อาภรณ์ จันทรสว่าง (2525 : 163-167) กล่าวว่าในการพัฒนาชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการในการพัฒนาชุมชน โดยมีส่วนร่วมออกความคิดเห็น ตัดสินใจ วางแผนงาน ออกแรงงาน ออกเงิน วัสดุอุปกรณ์ และรับบริการวางแผนต่างๆ ในการพัฒนาชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดปัญหา ความต้องการ วางแผนดำเนินการและติดตามผลการดำเนินงานด้วย โดยมีรูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้ คือ

รูปแบบการมีส่วนร่วม

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
3. การมีส่วนร่วมในการแสดงผลประโยชน์

4. การมีส่วนร่วมในการควบคุมและประเมินผล
5. ลักษณะการมีส่วนร่วม
 1. การมีส่วนร่วมเกิดจากเบื้องบนหรือเบื้องล่าง
 2. แรงจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วม (สมัครใจหรือบังคับ)
 3. ช่องทางของการมีส่วนร่วม
 - โดยตรงหรือโดยอ้อม
 - บัณฑิตชนหรือกลุ่ม
 - ทางการหรือไม่เป็นทางการ

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 188) ได้จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ประการ ตามลักษณะของการมีส่วนร่วมดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน (Inclusive Organization) เช่นการรวมกลุ่มเยาวชนกลุ่มต่างๆ
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางสังคม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนประชาชน (Representative Organization) โดยผ่านองค์กรผู้แทนประชาชน (Representative Organization) เช่น กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน กรรมการหมู่บ้าน
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนประชาชน (Non - Representative Organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้เวลา

เจมส์ คีดี ปิ่นทอง (2527:16) ได้แยกขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม

Gohen และ Uphoff อ้างในสิทธิชัย เสรีสงแสง (2535 : 12-13) ได้กล่าวถึงมิติต่างๆ (Dimensions) การมีส่วนร่วมดังต่อไปนี้

ก. ลักษณะการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นอาจจำแนกออกเป็น

1. การมีส่วนร่วมเกิดจากเบื้องบนหรือเบื้องล่าง
2. การจูงใจให้มีส่วนร่วมเกิดขึ้นโดยสมัครใจหรือบังคับ
3. แบบแผนขององค์การ (Organization Pattern) ซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการมีส่วนร่วม กล่าวคือ บุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มนั้นเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะปัจเจกชนหรือในฐานะสมาชิกกลุ่มนั้นเข้าไปมีบทบาทและให้องค์การเป็นประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ส่วนตัว

4. ช่องทางการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น

- 4.1 การมีส่วนร่วมโดยปัจเจกชนหรือผ่านกลุ่ม
- 4.2 การมีส่วนร่วมโดยตรง หรือโดยอ้อม (ผ่านตัวแทน)
- 4.3 การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

5. ระยะเวลา (Duration) ความต่อเนื่องของกิจกรรม

6. ขอบข่าย (Scope) กิจกรรมครอบคลุมขนาดไหน

7. อำนาจการตัดสินใจในการมีส่วนร่วม

ข. ภาวะแวดล้อมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

1. ปัจจัยทางด้านกายภาพและชีวะภาพ
2. ปัจจัยทางด้านกายภาพและเศรษฐกิจ
3. ปัจจัยทางด้านกายภาพและการเมือง
4. ปัจจัยทางด้านกายภาพและสังคม
5. ปัจจัยทางด้านกายภาพและวัฒนธรรม
6. ปัจจัยทางด้านกายภาพและประวัติศาสตร์

Reeder อ้างในจุฑารัตน์ วุฒิสมนุรณ (2538:25) ได้สรุปปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการรักษาการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 11 ประการ ดังนี้

1. การปฏิบัติตนให้คล้ายตามความเชื่อพื้นฐาน กล่าวคือ บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะเลือกแบบวิธีการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง

2. มาตรฐานคุณค่า บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณค่าของตนเอง
3. เป้าหมาย บุคคลและกลุ่มบุคคล ดูเหมือนจะส่งเสริมปกป้องและรักษาเป้าหมายของตนเอง
4. ประสบการณ์ที่ผิดปรกติธรรมดาพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลบางครั้งมีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่ผิดปรกติธรรมดา
5. ความคาดหมายบุคคลและกลุ่มบุคคลจะประพฤติตามแบบที่ตนคาดหมายว่าจะประพฤติในสถานการณ์เช่นนี้ ทั้งยังชอบปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่นด้วยเช่นกัน
6. การมองแต่ตนเอง บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่างๆ ซึ่งคิดว่าถูกบังคับให้ทำ
7. การบีบบังคับบุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่างๆ ซึ่งคิดว่าตัวเองถูกบังคับให้ทำ
8. นิสัยและประเพณี บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่างๆ ซึ่งเรามีนิสัยชอบกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้นๆ
9. โอกาส บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้องกับจำนวนและชนิดของโอกาส ซึ่งโครงการของสังคมเชื่ออำนวยความสะดวกเข้ามามีส่วนร่วมกันในการกระทำเช่นนั้น เท่าที่พวกเขาได้รับรู้มา
10. ความสามารถบุคคลและกลุ่มบุคคล มักจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมบางอย่างที่ตนเห็นว่าสามารถทำในสิ่งที่ต้องการให้เข้าทำให้สถานการณ์เช่นนั้น
11. การสนับสนุนบุคคล และกลุ่มบุคคล มักจะเริ่มปฏิบัติเมื่อเขารู้ว่าได้รับการสนับสนุนที่ดี พอให้กระทำการเช่นนั้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารและการจัดการทรัพยากรทรัพยากรธรรมชาติ

วิรัช วิรัชภววรรณ (2535 : 123) กล่าวว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบท จะ มีความสัมพันธ์กับระดับการให้ความช่วยเหลือของรัฐแก่ประชาชนในชนบทกล่าวคือ

1. หากประชาชนในชนบทเข้ามาส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทในระดับสูงหรือประชาชนมีความพร้อมมากระดับการช่วยเหลือของรัฐ ที่ให้แก่ประชาชนกลุ่มนี้จะมีน้อยมาก คือรัฐเพียงให้คำปรึกษาแนะนำหรือให้ความช่วยเหลือเป็นคำปรึกษาแนะนำทางวิชาการเท่านั้น (Assistance)

2. หากประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในระดับปานกลาง คือมีความพร้อมในระดับปานกลาง ระดับการช่วยเหลือของรัฐก็อยู่ในระดับปานกลางด้วย คือเป็นการช่วยเหลือสนับสนุนบางส่วน (Facilitation)

3. หากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับต่ำ โดยประชาชนไม่มีความพร้อมหรือมีความพร้อมน้อยมาก ระดับการช่วยเหลือของรัฐให้แก่ประชาชนกลุ่มนั้นจะมีมาก คือรัฐต้องส่งเจ้าหน้าที่เข้าคลุกคลีกับประชาชนในชนบทมีการกระตุ้นเร้าและให้ความช่วยเหลือทุกวิถีทางอย่างครบวงจร (Promotion)

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บัญชา แก้วสอง และคณะ (2539) ศึกษาวิจัยเรื่องการส่งเสริมเกษตรกรปลูกป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกือบทั้งหมดมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิ และผลประโยชน์จากโครงการทั้งเรื่องเงินสนับสนุนการปลูกต้นไม้ไร่ละ 3,000 บาท การแบ่งจ่ายเงินเป็นรายปีหรือรายงวดแก่เกษตรกรกรรมสิทธิ์ในที่ดินปลูกป่าของเกษตรกรและกรรมสิทธิ์ในต้นไม้ที่ปลูก ส่วนสาเหตุสำคัญที่เข้าร่วมโครงการเนื่องจากอย่างมีไม้ไว้ใช้สอย เพราะค้ำเนื่องถึงประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับเมื่อต้นไม้โตแล้ว นอกจากนี้ยังมองเห็นประโยชน์จากเงินสนับสนุนของรัฐและอยากปลูกป่าให้ลูกหลานไว้ใช้ในอนาคต ส่วนการปลูกป่าเพื่อเป็นการรักษารธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนน้อย

ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรประสบผลสำเร็จในการปลูกป่าตามโครงการ คือความรักป่ารักต้นไม้ความขยันเอาใจใส่ดูแลทั้งผู้เข้าร่วมโครงการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐรวมถึงเงินที่รัฐที่สนับสนุนและเงินทุนส่วนตัว ตลอดจนสภาพดินที่เหมาะสมกับต้นไม้ที่นำมาปลูก ส่วนอุปสรรคการดำเนินงานตามโครงการของเกษตรกรที่พบมากคือ สภาพฝนแล้ง, การเบิกจ่ายเงินจากทางราชการล่าช้า และมีปัญหาเกี่ยวกับแรงงาน

ประหยัด อนันต์ประดิษฐ์ (2539) ศึกษาวิจัย เรื่อง คุณลักษณะและความสามารถของการบริหารของป่าไม้อำเภอ ในการบริหารงานส่งเสริมการป่าไม้จังหวัดเชียงใหม่พบว่า ป่าไม้อำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมป่าไม้ในโครงการส่งเสริมปลูกป่าไม้เศรษฐกิจมีคุณลักษณะในการบริหารส่งเสริมการป่าไม้อยู่ในระดับดี แต่ควรลดขั้นตอนการเบิกจ่ายเงินสนับสนุนเกษตรกรให้เกิดความรวดเร็ว การตรวจสอบพื้นที่และการปลูก ควรมีการตรวจสอบอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ให้ทั่วถึงทุกพื้นที่ตามเกณฑ์ที่กรมป่าไม้กำหนด ควรมีการติดตามกำกับ ดูแลและประเมินผลเพื่อทราบถึงความก้าวหน้า พร้อมทั้งหาวิธีแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

อภิชัย พันธเสน (2539) ศึกษาวิจัยเรื่องการดูแลรักษาป่าและการเพิ่มขึ้นที่สีเขียว โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่าเงินที่รัฐให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการ ในการปลูกป่าตามโครงการส่งเสริมเกษตรกรปลูกป่า (โครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจ) ในอัตรา 3,000 บาท นั้นไม่พอเพียงน้อยเกินไปซึ่งการดำเนินการปลูกป่าถ้าจะให้ได้ผล ต้องเสียค่าใช้จ่าย ประมาณไร่ละ 5,000 บาท และเงินอุดหนุนจะไปตกกับผู้มิได้เป็นเกษตรกรที่มีฐานะดีอยู่แล้วกว่า ร้อยละ 50 และตกแก่เกษตรกรที่มีฐานะดีอยู่แล้วอีกจำนวนหนึ่ง รวมทั้งสองกลุ่มจะได้รับเงินอุดหนุน ไม่ร้อยละ 90 ของเงินอุดหนุนทั้งหมดทำให้การดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมเกษตรกรปลูกป่า ไม่ช่วยให้เกษตรกรที่ยากจนเปลี่ยนอาชีพมาปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจได้จริงและไม่เกิดผลในเชิง อรรถักษ์แต่อย่างใด

นิพล ปลายนา (2540) พบว่าส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการมีอาชีพหลักทางการ เกษตร และมีรายได้ที่เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายเพื่อยังชีพเท่านั้น ลักษณะการใช้แรงงานส่วนใหญ่ จะใช้แรงงานในครอบครัว และจ้างแรงงานอื่นเป็นครั้งคราว ที่ดินที่ใช้ร่วมปลูกป่าตามโครงการ ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ในการทำสวนมาก่อน ส่วนใหญ่ได้มีการติดต่อพบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ป่าไม้ และมีความคาดหวังว่าจะมีรายได้จากผลผลิตผลของสวนป่า ซึ่งส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อโครงการ ส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจในระดับที่ดี

พันธ์ศักดิ์ สินธุพันธ์ประทุม (2539) ศึกษาวิจัย เรื่องการประเมินผลสำเร็จโครงการ ส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจในท้องที่จังหวัดลำปาง พบว่า ประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมปลูกไม้ เศรษฐกิจที่ยกเลิกการเข้าร่วมโครงการก่อนที่โครงการจะสิ้นสุดลง เนื่องจากไม่มีทุนที่จะดำเนินการ ต่อ ขาดความมั่นใจในผลตอบแทนจากการปลูกป่าและพื้นที่ไม่มีความเหมาะสมเป็นที่ลุ่มน้ำท่วม

จากแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้กล่าวมาแล้วเบื้องต้น ทำให้ ผู้ศึกษาวิจัยได้แนวคิดเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ว่ามีความจำเป็นต้องอาศัยการพึ่งพิง ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศ อันจะมีผลต่อการอยู่ดีกินดีของสังคมมนุษย์ แต่ปัจจุบัน มนุษย์ได้นำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์จนเกินขีดจำกัดของธรรมชาติ ก่อให้เกิดปัญหา ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะทรัพยากรแหล่งน้ำ ที่ดิน และป่าไม้ ซึ่งมีผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตของมนุษย์และประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาอยู่ในขณะนี้ จากที่ ผ่านมารัฐบาลได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติโดยใช้มาตรการ ทางกฎหมาย ตลอดจนวิธีการต่างๆ ในการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เหลืออยู่ให้มีใช้ ตลอดไป และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมให้กลับฟื้นคืนสภาพเดิม สามารถอำนวย

ประโยชน์แก่ประชาชนในประเทศ และได้ปรับปรุงแนวทางแก้ไขทางปฏิบัติเรื่อยมา จนปัจจุบันรัฐให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมด้านทรัพยากรธรรมชาติของรัฐนั้น มีปัจจัยหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง ตั้งแต่ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่ทำให้ประชาชนมาเข้าร่วมในโครงการ จนถึงปัจจัยด้านต่างๆ ที่มาเกี่ยวข้องและมีผลจะทำให้การดำเนินงานของโครงการนั้นๆ ประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว

โครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจ เป็นโครงการหนึ่งของรัฐในการฟื้นฟูสภาพป่า เพื่อแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ กล่าวคือ ให้ประชาชนนำที่ดินกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครองของตนเองมาเข้าร่วมปลูกป่าในโครงการ โดยรัฐเป็นผู้สนับสนุนเงินทุน และปัจจัยอื่นๆ ที่จำเป็นในการปลูกและบำรุงต้นไม้ อัตราไร่ละ 3,000 บาท ในระยะเวลา 5 ปี ผลผลิตไม้ที่ปลูกในโครงการจะตกเป็นของประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ประชาชนมาเข้าร่วมในโครงการ แต่การดำเนินงานตามโครงการไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากมีประชาชนมาเข้าร่วมโครงการค่อนข้างน้อย และประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการบางส่วนได้ยกเลิกการเข้าร่วมโครงการก่อนที่โครงการจะสิ้นสุด แต่ผู้เข้าร่วมโครงการบางส่วนยังคงร่วมอยู่ในโครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจ ดังนั้นผู้ศึกษาวิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อความต่อเนื่อง ในการเข้าร่วมโครงการของประชาชนในโครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจ โดยศึกษาจากปัจจัยด้านสภาพพื้นที่ ปัจจัยด้านทุนในการดำเนินงานและปัจจัยด้านแรงจูงใจ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินงานของโครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจ ข้อมูลที่ได้อาจใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานของโครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจ ซึ่งเป็นโครงการของรัฐในการแก้ไขปัญหาการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้ประสบผลสำเร็จต่อไป

ส่วนผลงานงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานวิจัยของ บัญชร แก้วส่อง และคณะ (2539) พบว่าประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจ เพราะอยากมีไม้ใช้สอย คำนึงถึงประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับเมื่อต้นไม้โตแล้ว และเงินสนับสนุนของรัฐ และเพื่อเป็นการรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยที่ทำให้ประสบผลสำเร็จในการปลูกป่าตามโครงการ คือ ความขยันเอาใจใส่ของผู้เข้าร่วมโครงการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐรวมถึงเงินที่รัฐสนับสนุน และเงินส่วนตัว ตลอดจนสภาพดินที่เหมาะสมกับต้นไม้ที่นำมาปลูก ส่วนอุปสรรคการดำเนินงาน คือสภาพฝนแล้ง การเบิกจ่ายเงินจากทางราชการล่าช้า และปัญหาเกี่ยวกับแรงงาน ผลงานวิจัยของ อภิชาติ พันธุเสน (2539) พบว่าเงินที่รัฐให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนโครงการ

อัตราไร่ละ 3,000 บาท ไม่เพียงพอที่จะดำเนินการปลูกป่าให้ได้ผล ผลงานวิจัยของ พันธุ์ศักดิ์ สีนุประทุม (2539) พบว่า ประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจ ที่ยกเลิกการเข้าร่วมโครงการก่อนที่โครงการจะสิ้นสุด เนื่องจากไม่มีทุนที่จะดำเนินการต่อ ขาดความมั่นใจในผลตอบแทนจากการปลูกป่า และพื้นที่ไม่มีความเหมาะสมในการปลูกต้นไม้ ผลงานวิจัยของ นิพล ปลายนา (2540) พบว่าประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจส่วนใหญ่ไม่มีทุนสำรองในการดำเนินงานปลูกป่าตามโครงการมีเพียงพอต่อการยังชีพเท่านั้น ดังนั้นผู้ศึกษาวิจัยจึงนำตัวแปรด้านสภาพพื้นที่ที่ประชาชนนำมาเข้าร่วมโครงการ ทุนในการดำเนินงานตามโครงการ และแรงจูงใจในการเข้าร่วมโครงการ มาศึกษากับประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจ ในเขตพื้นที่ กิ่งอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาว่าตัวแปรดังกล่าว มีผลต่อความต่อเนื่องในการเข้าร่วมโครงการของประชาชน ในโครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจอย่างไร